

GENDERNEUTRAAL TAALGEBRUIK

Wat bedoelen we met genderneutraal taalgebruik en waarom zouden we ons hierover druk maken? De afdeling ESF & DO ging voor jou op onderzoek. Voor de definitie van genderneutrale taal verwijzen we naar de 'Richtlijnen voor het Europees Parlement'. Daarin wordt genderneutraal taalgebruik als volgt gedefinieerd:

Genderneutraal taalgebruik is het overkoepelende begrip voor alle vormen van niet-seksistisch, inclusief en gendergelijk taalgebruik. Genderneutraal taalgebruik beoogt het vermijden van woorden die als vooringenomen, discriminerend of denigrerend kunnen worden ervaren doordat zij impliceren dat een bepaald geslacht of gender de norm is. Gendergelijk en inclusief taalgebruik draagt ook bij aan de vermindering van genderstereotypering, brengt sociale verandering teweeg en zorgt voor meer gendergelijkheid.'

In deze definitie zit ook al de doelstelling van genderneutraal taalgebruik vervat; nl. zorgen voor meer gendergelijkheid. Het goede nieuws is dus dat we door aandacht te hebben voor onze taal, we kunnen meehelpen aan meer gendergelijkheid.

We gebruiken taal uiteraard om te communiceren, maar onderhuids geven we hiermee ook normen weer; taal is immers een weerspiegeling van een bepaalde cultuur en is aan evolutie onderhevig. Het is vrij gemakkelijk om in ons dagelijks taalgebruik voorbeelden te vinden van 'gendergeladen' woorden: poetsvrouw, mankracht, geneesheer, bemannen... maar ook uitdrukkingen als "Wat moeten we koken voor dertig man?" Deze voorbeelden illustreren dat we met ons taalgebruik -onbedoeld- soms de helft van onze samenleving "uitwissen".

Betekent dit dat we voortaan alleen nog neutrale, saaie teksten mogen schrijven? Helemaal niet! Het mag best prikkelen, maar dat kan ook op een leuke manier. Met goed geschreven, vlotte teksten die persoonlijk zijn én waarin anderen zich kunnen herkennen!

Laten we beginnen met vast te stellen dat er al veel gepubliceerd is rond genderneutraal taalgebruik. Hieronder vind je een korte samenvatting van al deze aanbevelingen. Indien je hierover meer wil weten, vind je onderaan een overzicht van de geraadpleegde documenten.

1. Beroepsnamen en functietitels

Op vrouwendag 2018 lanceerde VRT dit bericht:

GENDERINCLUSIEVE FUNCTIETITELS MOETEN LOONKLOOF VERKLEINEN.

BIJNA ALLE SECTORALE FUNCTIECLASSIFICATIES ZIJN DE AFGELOPEN JAREN GENDERINCLUSIEF GEMAAKT. (...)DE MAATREGEL PAST IN DE STRIJD TEGEN DE LOONKLOOF TUSSEN MANNEN EN VROUWEN. HET GAAT BIJVOORBEELD OM DE

BENAMING 'ONTHAALMEDEWERKER' IN PLAATS VAN 'HOSTESS' OF 'SECRETARIS' IN PLAATS VAN 'SECRETARESSE'.

“IN DE AFGELOPEN JAREN ZIJN ALLE SECTORALE FUNCTIECLASSIFICATIES GESCREEND. NIET-GENDERNEUTRALE CLASSIFICATIES WERDEN Aangepast DOOR DE PARITAIRE COMITÉS (...) . “MOMENTEEL ZIJN BIJNA ALLE FUNCTIECLASSIFICATIES DAARDOOR GENDERNEUTRAAL. AAN DE LAATSTE FUNCTIECLASSIFICATIES DIE DAT NOG NIET ZIJN, WORDT GEWERKT.”

“HET AANPASSEN VAN FUNCTIETITELS KAN MISSCHIEN IETS KLEINS LIJKEN, MAAR HET DRAAGT BIJ TOT EEN MENTALITEITSWIJZIGING DIE NODIG IS OM DE LOONKLOOF VOORT TE VERKLEINEN. FUNCTIECLASSIFICATIES MET EEN VROUWELIJKE TITEL SITUEERDEN ZICH TRADITIONEEL LAGER IN DE HIËRARCHIE, TERWIJL GENDERNEUTRALE OF MANNELIJKE TITELS HOGER STONDEN. HET MAAKT DUS WEL DEGELIJK IETS UIT.”

(...)GENDERSTEREOTIEPE JOBOMSCHRIJVINGEN KUNNEN ERTOE LEIDEN DAT MANNEN OF VROUWEN NIET SOLLICITEREN. “EEN VACATURE VOOR 'HOSTESS' KAN MANNEN AFSCHRIKKEN OM TE SOLLICITEREN, TERWIJL DAT BIJ 'ONTHAALMEDEWERKER' NIET ZO IS. MENSEN MOETEN OP DE ARBEIDSMARKT KANSEN KRIJGEN OP BASIS VAN HUN COMPETENTIES.” (...)

Qua beroepsnamen en functietitels is het Nederlands inderdaad verre van genderneutraal, getuige ook de enkele voorbeelden in de inleiding hierboven.

Om iedereen aan te spreken – mannen, vrouwen en non binaire personen – , is de beste raad die we kunnen geven het gebruik van neutrale beroepsnamen:

Voorbeelden:

- ❖ **arts of dokter** i.p.v. geneesheer
- ❖ **leerkracht** i.p.v. leraar
- ❖ **verpleegkundige** i.p.v. verpleegster
- ❖ **vroedkundige** ipv vroedvrouw
- ❖ **poetshulp** ipv poetsvrouw
- ❖ **adviseur of advocaat** ipv raadsman
- ❖ **administratief bediende** ipv secretaresse
- ❖ **onderhoudspersoneel** i.p.v. schoonmaakster

Voor veel beroepsnamen is een neutrale term reeds min of meer ingeburgerd, toch blijft voor sommige beroepen een neutrale term nog wat onwennig. Denken we maar aan brandweerpersoon i.p.v. brandweerman. Een bijzonder geval is de titel 'ombudsman', die uit het Zweeds komt en verwijst naar 'mandataris'. Toch kan ook hier de titel 'ombudspersoon' gebruikt worden, al komt dit misschien wat gekunsteld over.

Een tweede benadering om genderneutraal te werken bij beroeps- en functienamen is het opnemen van **zowel de mannelijke als vrouwelijke beroepsnaam**. Op die manier benadruk je dat zowel mannen als vrouwen het beroep (kunnen) uitoefenen. Deze werkwijze heeft als nadeel dat er weinig rekening gehouden wordt met non-binaire personen en dat het de teksten soms vrij omslachtig maakt. Voordeel van deze strategie zou wel zijn dat hierdoor de traditionele vrouwen- en mannenberoepen doorbroken worden: uit studies rond vrouwen in STEM-richtingen

bleek namelijk dat de interesse van vrouwen in STEM-beroepen stijgt zonder dat mannen hierdoor hun interesse verliezen.

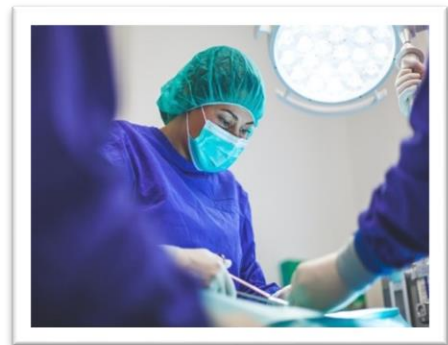
Voorbeelden:

- ❖ Schrijver/schrijfster
- ❖ Piloot/pilote
- ❖ Wetenschapper/wetenschapster
- ❖ Politicus/politica
- ❖ Ingenieur/ingenieure
- ❖ Laborant/laborante
- ❖ Onderzoeker/onderzoekster

Ook de voorbeelden uit de eerste optie kunnen vaak in dergelijke paarvorm uitgewerkt worden: bv. advocaat/advocate, leraar/lerares ... Het kan dus van de context en de bedoeling van de schrijver/spreker afhangen welke van de 2 opties op dat moment het beste is om gendergelijkheid te bevorderen.

Nog een andere manier om beroepsnamen waarvoor geen neutrale term bestaat gendersensitiever te maken, is het **gebruik van de meervoudsvorm**. Zo kan men bv. spreken van zakenmensen i.p.v. zakenman, werklui i.p.v. werkmán.

Als laatste optie kunnen we vermelden dat er auteurs zijn die ervan uitgaan dat er – wanneer er geen neutrale beroepsterm bestaat- deze bestaande term een sekseneutrale status krijgt omdat die ook voor vrouwen wordt gebruikt en niet langer geassocieerd wordt met mannen. Zo slaat directeur bv. dan niet enkel op een mannelijke maar ook op een vrouwelijke persoon (de vrouwelijke vorm 'directrice' bestaat, maar doet denken aan een dergelijke positie binnen een school en niet binnen een bedrijf of organisatie). Een moeilijkheid bij deze neutrale beroepstermen is dat bij de zogeheten neutrale term automatisch toch nog gedacht wordt dat de persoon een man is; m.a.w. dat het "neutrale" woord geen neutrale connotatie heeft! Een voorbeeld is het beroep *chirurg*. Alhoewel dit woord gebruikt kan worden voor zowel mannen als vrouwen, denken de meeste lezers in eerste instantie dat dit een man betreft. Andersom wordt bij het beroep *secretaresse* in eerste instantie aan een vrouw gedacht. Hier kan dan als oplossing **M/V/X** extra bijgevoegd worden. Ook kan je, indien relevant, het adjectief 'vrouwelijk' toevoegen bij een beroepsnaam met een mannelijke connotatie, bv. vrouwelijke manager.

2. Algemene woorden

In onze woordenschat zijn er ook meer algemene woorden met een mannelijke connotatie. Zo denken we bij medewerker ook eerder aan een man dan aan een vrouw, is het woord lezer ook mannelijk, enz. Ook voor deze woorden kan je een **genderneutraal alternatief zoeken**.

Voorbeelden:

- ❖ **personeelsleden** i.p.v. medewerkers
- ❖ **lezerspubliek** i.p.v. lezers
- ❖ **de redactie** i.p.v. de redacteurs
- ❖ **partner** i.p.v. echtgenoot

Net zoals bij beroeps- en functienamen, kan je -wanneer een genderneutrale vorm niet bestaat of de context het vereist- zowel de mannelijke als de vrouwelijke term gebruiken. Ook hier geldt de opmerking dat hierdoor non-binaire personen zich niet aangesproken voelen.

Voorbeelden:

- ❖ studenten en studentes
- ❖ medewerkers en +medewerksters

3. Voornaamwoorden

Vermijd om enkel mannelijke voornaamwoorden (hij, zijn) te gebruiken. Op die manier creëer je immers onbedoeld het idee dat het om een man gaat.

Het Nederlands biedt ons hiervoor diverse mogelijkheden:

- ❖ de **meervoudsvorm** gebruiken: 'Cursisten kunnen zich inschrijven vanaf het moment dat ze het certificaat behaald hebben'; 'Personeelsleden presteren beter, indien zij zich betrokken voelen';
- ❖ Door mensen in teksten **rechtstreeks** aan te schrijven met 'jij' of 'u'. 'Stel uw vraag via de website' en niet 'Een geïnteresseerde kan zijn vraag stellen via de website'
- ❖ Door, waar dit mogelijk is, de **gebiedende wijs** te gebruiken: 'Dien de aanvraag uiterlijk in op 31 december.' En niet: 'De cursist moet zijn aanvraag uiterlijk op 31 december indienen'
- ❖ **Herhaal het zelfstandig naamwoord**: 'Een manager kan een beslissing nemen, indien de instelling aan de manager een mandaat geeft' en niet 'De manager kan een beslissing nemen indien hij een mandaat krijgt van zijn instelling'.
- ❖ **Vervang het bezittelijk voornaamwoord door een lidwoord**: Een verzoeker moet de klacht indienen..., i.p.v. 'zijn klacht'.
- ❖ Door een **andere omschrijving te geven**. Voorbeeld: 'Het recht op verlof van een werknemer hangt af van het aspect leeftijd', en niet 'van zijn leeftijd'.
- ❖ Vervang 'hij' als verwijzing naar mannelijke substantieven zoals 'promotor' door een neutrale term, bv. 'deze', of verwijs met '**hij of zij**': Een promotor kan een aanvraag indienen als hij of zij aan de criteria voldoet.
- ❖ Gebruik het **betrekkelijk voornaamwoord** 'die' of 'dat' i.p.v. 'indien hij': 'Een medewerker die voldoet aan de gestelde criteria kan deze premie krijgen' i.p.v. 'Indien hij voldoet aan de gestelde criteria, kan een medewerker de premie krijgen'.
- ❖ Nog een andere manier is bij mannelijke substantieven zoals 'cursist' in de tekst **afwisselend eens 'zij' en 'hij'** te gebruiken.

4. Aanhef in een brief/mail/toespraak

Gebruik een neutrale aanspreekvorm in e-mails en brieven. Bijvoorbeeld 'Beste collega' of 'Geachte klant' in plaats van 'Beste meneer'.

Gebruik bij het aanspreken van een groep mensen genderneutrale termen: 'Beste aanwezigen', 'Geachte reizigers'

Wanneer je een persoon voor de eerste keer ontmoet, kan je gewoon vragen hoe die wil aangesproken worden.

5. Adjectieven

Houd rekening met het feit dat bepaalde adjectieven een eerder mannelijke en bepaalde adjectieven een eerder vrouwelijke connotatie hebben, zorg in een vacature dan ook voor een evenwicht: bijvoorbeeld

- ❖ behulpzaam (V) tegenover analytisch (M);
- ❖ bereidwillig (V) tegenover autonoom (M);
- ❖ communicatief (V) tegenover commercieel (M)

6. Vervang uitdrukkingen met 'man' door genderneutrale uitdrukkingen:

- ❖ 'Eensgezind' of "unaniem" i.p.v. 'Als één man';
- ❖ 'personeel' i.p.v. 'mankracht';
- ❖ 'zwaar werk' i.p.v. 'mannenwerk';
- ❖ 'de permanentie open houden' i.p.v. 'de stand bemannen'.

7. Houd rekening met non-binaire personen

- ❖ Gebruik bij vacatures en andere jobomschrijvingen de genderinclusieve aanduiding 'M/V/X';
- ❖ Gebruik het persoonlijk voornaam woord 'die' als verwijzing naar een non-binaire persoon, waarbij 'hun' het bezittelijk voornaamwoord is en 'hen' een mogelijk alternatief vormt voor 'die'.
- ❖ Indien je expliciet inclusief wil zijn m.b.t. non-binaire personen, sluit dan je mails en andere correspondentie af met je naam en je voornaamwoorden: 'hij/zijn, zij/haar of die/hun'. Op die manier maak je je genderidentiteit kenbaar en werk je drempelverlagend voor non-binaire personen.

Wil je nog meer weten over genderneutraal taalgebruik, dan kun je volgende documenten raadplegen:

- ❖ De Schrijfwijzer: https://www.esf-vlaanderen.be/sites/default/files/attachments/articles/schrijfwijzer_print.pdf
- ❖ Checklist Vlaamse overheid: <https://www.vlaanderen.be/vlaanderen-intern-communicatie/instrumenten-voor-goede-communicatie/bijzondere-doelgroepen-en-diversiteit#gebruik-inclusieve-taal>
- ❖ GENDERNEUTRAAL TAALGEBRUIK in het Europees Parlement: https://www.europarl.europa.eu/cmsdata/187106/GNL_Guidelines_NL-original.pdf
- ❖ Inclusieve communicatie in het secretariaat-generaal van de Raad van de Europese Unie: <https://www.consilium.europa.eu/nl/documents-publications/publications/inclusive-comm-gsc/>
- ❖ Tips voor genderinclusief schrijven van het Federaal Netwerk Diversiteit: [Tips voor genderinclusief schrijven \(belgium.be\)](#)

